

УДК 330.322.2

Н. С. Медведкова,
аспірант кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Київський національний університет ім.Т. Г. Шевченка

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Розглянуто стан розвитку металургії України за останні роки у порівнянні з іншими країнами. Проаналізовано залучення та використання іноземних інвестицій у металургійній галузі України. Запропоновано шляхи щодо покращання привабливості металургійної галузі для іноземних інвесторів.

The development condition of the Ukrainian metallurgy for the last years in comparison with other countries is studied. The attraction and utilization of the foreign investments into the metallurgy sector of Ukraine are analyzed. The ways of improvement of the metallurgy sector attractiveness to the foreign investors are suggested.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

До світової фінансово-економічної кризи металургійна галузь приваблювала як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. На сьогодні металургія залишається однією з найбільших експортноорієнтованих галузей економіки України. І в перспективі чорні метали залишаються найважливішим конструкційним матеріалом. Тому ефективне використання залучених інвестицій цієї галузі економіки покращить економічні показники та підвищить конкурентоспроможність країни на світовому ринку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розвиток гірничо-металургійного комплексу в умовах ринкових відносин України був розглянутий такими вітчизняними вченими, як В. Мазур, О. Скороход. Дослідження цих вчених підтверджують, що Україна має слабкі конкурентні переваги у металургійній галузі. Тому питання залучення іноземних інвестицій до металургійного комплексу та ефективного їх використання як вихід зі світової фінансово-економічної кризи набуває своєї актуальності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням статті є аналіз стану металургійної галузі та залучення іноземного капіталу в гірничо-металургійний комплекс України як вирішальної складової підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку металів.

ВИКЛАД ОСНОВНОЇ ЧАСТИНИ

Світова фінансово-економічна криза гостро поставила перед владою та бізнесом країн світу питання щодо зменшення негативних її наслідків шляхом запровадження економічних важелів у стратегічні галузі. В Ук-

раїні до них належить, насамперед, металургія.

За роки незалежності металургія переорієнтувалась на зовнішні ринки збуту. На сьогодні металургія України є значно інтегрованою у глобальний металоринок та високозалежною від ситуації на світовому ринку металопродукції через високу експортноорієнтованість (більш ніж 70% виробленої продукції направляє на експорт, внутрішній ринок споживає менше 30%). Тому усі світові тенденції знаходять своє відображення на внутрішньому виробництві.

Слід зазначити, що кризові явища тією чи іншою мірою зачепили практично всі країни — світових лідерів металургійного виробництва, однак масштаб і наслідки країн різні. Найбільше постраждала металургійна промисловість України (найбільше у світі падіння виробництва в четвертому кварталі 2008 року — 37% порівняно з липнем цього ж року), Туреччини (21%), Росії (15%), Китаю (13,7%), США (13,3%), тобто тих країн, у яких металургія працювала зі значною орієнтацією на експорт.

І хоча на кожному підприємстві металургії проводилась реконструкція і модернізація виробництва, але за ці роки збільшення використання досягнень НТП, а також докорінних змін у розширенні сортаменту, підвищенні якості металопродукції майже не відбулось, а навіть збільшився експорт напівфабрикатів.

Витрати на сировину та матеріали українських металургійних підприємств залишаються вищими у порівнянні з підприємствами-конкурентами інших країн, в тому числі з основним конкурентом — Росією.

У структурі собівартості металопрокату витрати на паливо та енерговитрати складають на 30% більше у порівнянні з іншими країнами. Наприклад, гаряче та холоднокатана тонколистова сталь ВАТ "Запоріжсталь" та ВАТ "Маріупольський МК ім. Ілліча" займає меншу

частку ринку, ніж підприємства інших країн, що мають ширший асортимент та кращу якість металопродукції.

Нижча собівартість, ширший асортимент, вища якість металопродукції підприємств-конкурентів інших країн забезпечують їм більші прибутки, що дає змогу використовувати частину прибутку для модернізації та реконструкції виробничих фондів, впровадження енергозберігаючих технологій.

На відміну від Росії, яка має розвинутий внутрішній ринок і в умовах світової фінансової кризи зазнає менше витрат, ситуація на українських металургійних підприємствах значно гірша. Зростання внутрішнього споживання металу в Україні у найближчі роки не очікується. Створення нових сучасних металургійних підприємств у Китаї та Індії зменшує зовнішній ринок металопродукції, що негативно вплине на експорт металопрокату України.

У січні — лютому 2009 року спостерігалось суттєве нарощування обсягів виробництва металургійної продукції у Китаї. Враховуючи вищу конкурентоздатність за ціною, це призводить, з одного боку, до витіснення українських металовиробників з частини ринків Південно-Східної Азії, Північної Африки та Близького Сходу, а з іншого — посилює ефект зниження світових цін.

У січні 2009 року китайські металургійні компанії збільшили виробництво металу на 9,9% до грудня 2008 року та 2,4% до січня 2008 року. Вже у середині лютого перевищення минулорічних показників становило більше 3% (раніше прогнозувалося зменшення обсягів виплавки сталі на 4—8% в порівнянні з минулим роком).

У майбутньому металургія Китаю та Індії у результаті не тільки витіснить іноземну металургію, а й збільшить експорт металопродукції у країни Близького Сходу та Індокитаю. Україна не зможе конкурувати на світовому ринку, тому що має застарілі технології, спрацьованість основних фондів на 65%, зношене обладнання, а це означає і вищу собівартість продукції. У найближчу перспективу чорні метали залишаються основним конструктивним матеріалом. Вимоги до металопрокату будуть постійно зростати і розширюватися.

Український ринок металопрокату на сьогодні є незахищеним. Україна імпортує за рік більше 1 млн тонн металу. Слід зазначити про скорочення виробництва на українських металургійних підприємствах високотехнологічної металопродукції.

Основна перешкода українських металургійних підприємств полягає у зростанні цін на сировину. У поточному році світові ціни на залізну руду зросли на 65—71%, також зросли ціни на коксівне вугілля, оскільки в Україні дефіцит вугілля складає 10 млн тонн, та його потрібно імпортувати.

Ще одна проблема обумовлена зростанням цін на послуги "Ук-

Таблиця 1. Структура витрат на виробництво заготовки у 2008 році, дол./т [3]

Найменування витрат	Росія	Китай	Україна
залізна руда	182	310	235
кокс та вугілля	162	175	269
металобрухт	35		42
електроенергія	34	54	49
газ	22		48
інші витрати	72	77	80

рзалізниці" та "Нафтогаз України". У результаті несвоєчасної індексації тарифів на вантажі, що були перевезені у 2007 році, "Укрзалізниця" недоотримала доходів близько на 1,1 млрд грн., а рентабельність впала до 0,23%. Обмеженість ресурсів та недостатність темпів зростання тарифів ставлять під загрозу виконання річних інвестиційних програм. Єдиний вихід — поетапне підвищення тарифів та скасування існуючих пільг. Більша частина вантажоперевезень приходить на гірничо-металургійний комплекс, тому підвищення тарифів у першу чергу стосується металургії.

За даними національної металургійної асоціації CISA, внаслідок введення в експлуатацію нових підприємств сукупна потужність китайської металургійної промисловості досягла 660 млн тонн в річному вимірі при потребі економіки Китаю в металі на 2009 рік в 430 млн тонн. Структуру витрат на виробництво прокату в Україні в 2008 році у порівнянні з Китаєм та Росією наведено в таблиці 1.

Підвищення витрат на сировину негативно вплинуло на фінансові показники діяльності металургійних підприємств вже у першому півріччі 2008 року, про що свідчать дані таблиці 2.

Таблиця 2. Фінансові показники діяльності металургійних підприємств у першому півріччі 2008 р., % [2]

Підприємство	Рентабельність реалізованої продукції, %	
	1 півріччя 2007 р.	1 півріччя 2008 р.
ВАТ "Arcelor Mittal Кривий Ріг"	52,93	48,34
ВАТ "Маріупольський МК ім. Ілліча"	19,03	22,3
ВАТ "МК "Азовсталь"	14,44	23,93
ВАТ "Алчевський МК"	13,58	9,47
ВАТ "Запоріжсталь"	10,65	13,65
ТОВ "Донецьксталь-металургійний завод"	11,74	11,89
ВАТ "Дніпровський МК ім. Дзержинського"	15,64	11,04
ВАТ "Снаківський МЗ"	4,68	11,12
ТОВ "Макіївський МЗ"	1,47	5,65
ВАТ "Дніпропетровський МЗ ім. Петровського"	9,65	21,57
ТОВ "ММЗ "ІСТИЛ (Україна)"	7,28	1,85
ВАТ "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь"	9,67	17,67
ВАТ "Дніпропетровський МЗ ім. Комінтера"	-0,49	1,71
ВАТ "Донецький МЗ"	6,06	6,3
ВАТ "Донецький МПЗ"	-5,79	7,7
ТОВ "Константиновський МЗ"	15,55	4,19

* За даними Кабінету міністрів України

Таблиця 3. Обсяг інвестицій в основні засоби у 2006 році, дол. США [4]

Підприємство	Обсяг інвестицій
Металургійний комбінат ім. Ілліча	624 067
ВАТ "Азовсталь"	510 792
ВАТ "Запоріжсталь"	707 792
"Мітал Стіл Кривий Ріг"	700 802
Алчевський металургійний комбінат	1 844 004
Дніпропетровський металургійний комбінат ім. Дзержинського	390 765
Дніпропетровський металургійний комбінат ім. Петровського	82 666

Прямі іноземні інвестиції в металургію дають змогу впроваджувати науково-технічні досягнення у виробництво, а це означає підвищення конкурентоспроможності металопродукції. Слід відзначити, що за роки незалежності України інвестиції були спрямовані на реконструкцію і модернізацію виробництва, а також на введення нових потужностей. У 2000—2004 роках на металургійних підприємствах України сума інвестиційних вкладень у капітальне будівництво та модернізацію виробництва становила близько 10—15 дол. у перерахунку на тонну рідкої сталі, і тільки у 2006 році цей показник сягнув майже 50 дол. США. Обсяг інвестицій в основні засоби металургійних підприємств України у 2006 році зображено в таблиці 3.

Якщо у 2003 році інвестиції у технічне переоснащення галузі склали 2 млрд грн., то за 2007 рік — більше 10 млрд грн. Динаміку прямих іноземних інвестицій у металургійну галузь за останні три роки проілюстровано в таблиці 4.

З таблиці 4 видно, що динаміка ПІІ у металургійний комплекс України протягом 2006—2008 років мала позитивну тенденцію до зростання, але питома вага ПІІ у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів у загальному підсумку ПІІ до галузей економіки України зменшилася з 6,6% у 2006 році до 3,8% у 2008 році.

Збільшення інвестиційних вкладень у капітальне будівництво та модернізацію виробництва свідчить про наближення інноваційних процесів в Україні до світових тенденцій. Та з урахуванням високого ступеня зносу основних фондів металургійного виробництва обсяг інвестицій усе ж оцінюється як недостатній, що негативно

позначається на конкурентоспроможності продукції і може призвести до втрати Україною позицій на зовнішньому ринку металів.

Тому наші виробники не витримують цінової конкуренції. Звідси випливає, що модернізація виробництва — єдиний спосіб зберегти конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. "Метінвест холдинг" повністю забезпечений залізною рудою власного виробництва та здатен реалізувати свою масштабну інвестиційну програму навіть у умовах фінансової кризи. Але такі

підприємства як "ІСД", "ММК ім. Ілліча" не мають власних ГОК, але вирішили не вкладати гроші у будівництво, оскільки воно коштуватиме дорожче, ніж закупівля готової сировини. Тому ці підприємства є претендентами на поглинання конкурентами. Однак інвестора цікавлять не самі підприємства, а доступ до сировинних ресурсів.

У 2007 році в металургійну галузь було інвестовано 10,3 млрд грн., що становить 162,3% порівняно з 2006 роком (6,3 млрд грн.), у гірничорудну — 1,7 млрд грн., або на 113,1% більше, ніж у попередньому році. У 2008 році з причин, пов'язаних із кризою, обсяг інвестицій в основні фонди гірничо-металургійного комплексу знову зменшився до 8,5 млрд грн. (81% порівняно з показниками більш благополучного 2007 року). Інвесторам потрібно забезпечити фінансування розпочатих робіт із технічної модернізації галузі з використанням новітніх досягнень вітчизняної та закордонної науки, техніки і технології. Наприклад, на ВАТ "Алчевський металургійний комбінат" продовжуються роботи з утилізації вторинних ресурсів, а саме металургійних газів: доменного, коксового, конверторного. Продовжуються роботи з технічного переоснащення та підвищення якості і конкурентоспроможності металопродукції на ВАТ "Запоріжсталь". Найбільш масштабним проектом є будівництво конверторного цеху з безперервною розливкою сталі в обсязі 4,7 млн литих слябів, що дозволить:

- відмовитись від малоефективного мартенівського способу виробництва сталі з розливкою у злитки з виводом з експлуатації мартенівського та обтісного цехів;
- значно розширити марочний сортамент сталей;
- зменшити збитки металу на відрізки на 110 кг/т;
- зменшити питому вагу енерговитрат на 1 т сталі, що виплавляється, і одержати найменшу собівартість литих слябів.

Технічне переоснащення виконує компанія "Siemens VAI" (Австрія). На металургійному комбінаті "Запоріжсталь" продовжується будівництво конверторного цеху вартістю в 1 млрд грн. Після вводу в експлуатацію нових потужностей покращає якість металопродукції, а також буде значна економія сировинних та енергетичних ресурсів. Більшість інвестиційних проєктів з модернізації довгострокові та високовитратні.

Таблиця 4. ПІІ у металургійну галузь економіки України за 2006—2008 роки, млн дол. США [1]

	Обсяги інвестицій на					
	01.01.2007		01.01.2008		01.01.2009	
	млн дол. США	у % до загального підсумку	млн дол. США	у % до загального підсумку	млн дол. США	у % до загального підсумку
Усього	21185,96	100	29542,7	100	35723,4	100
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	1 398,35	6,60	1596,7	5,4	1353,7	3,8

* За даними Держкомстату України

Для перетворень українським компаніям необхідна державна підтримка. У середині країни необхідно забезпечити прозору систему формування тарифів на послуги природних монополій. Слід також не підвищувати плату за користування надрами, а надати право на розробку тим компаніям, у котрих зараз немає власних родовищ залізних руд. Також необхідно захистити вітчизняних виробників від напливу імпортової продукції [2].

Нині Мінпромполітики України завершило роботу над новою редакцією Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України на період до 2012 року. У цьому документі відображені як загальні питання розвитку галузі, включаючи науковий супровід програми на всіх стадіях реалізації, так і конкретні інноваційно-інвестиційні проекти окремих компаній. Для виконання Державної програми необхідні інвестиції, в тому числі і прямі іноземні інвестиції. Для цього необхідно підвищити інвестиційну привабливість України. Спираючись на досвід зарубіжних країн (США, Італія, Китай), можливо зменшити податок на прибуток підприємств з урахуванням витрат на НДДКР, впровадити пільговий кредит, субсидії, застосувати прискорену амортизацію основних фондів та регресивний прибуток для стимулювання технічного оновлення виробництва, звільнити від ввізного мита обладнання для впровадження енергозберігаючих технологій та забезпечити вкладення інвестицій у суміжні галузі, що споживають металопродукцію у великій кількості.

ВИСНОВКИ

У забезпеченні виходу з кризового стану важливу роль відіграють інвестиції. Через недостатність коштів вітчизняних інвесторів країні для виходу зі світової фінансово-економічної кризи необхідно залучити кошти іноземних інвесторів.

Основні обсяги капітальних інвестицій повинні спрямовуватися на технічне переоснащення агломераційного, доменного, сталеплавильного та енергетичного виробництв. Модернізація й технічне переоснащення металургійних підприємств повинні бути спрямовані в напрямках підвищення якості й зниження собівартості металопродукції за рахунок впровадження у виробництво передових енерго- і ресурсозберігаючих технологій, нового обладнання, розширеного асортименту продукції.

Для виходу зі світової фінансово-економічної кризи доцільно створити сприятливий інвестиційний клімат для металургійної промисловості, вдосконалити податкову політику країни з метою активізації інвестиційної діяльності, підвищити інвестиційний потенціал прискореної амортизації.

Література:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України / www.ukrstat.gov.ua
  2. Н.Шевченко. Претенденты и претенденции // Бизнес. — 2008. — №37. — С.120—125.
  3. А. Смирнова. Жить будет плохо и долго // Инвестгазета. — 2008. — №6. — С. 36—37.
  4. С. Тимошенко. Когда начнут расти зарплаты в промышленности // Комсомольская правда в Украине / 26.09.07. — С.13.
  5. С. Грищенко. Українська металургія — 2008: успішний старт, криза та її уроки // Дзеркало тижня. — 2009. — № 9. — С.1,9.
  6. В.Мазур, О. Скороход. Конкурентні позиції підприємств гірничо-металургійного комплексу України // Економіка України — 2009. — № 3. — С. 4—17.
- Стаття надійшла до редакції 05.06.2009 р.*

НОВИНИ!

ГОСКОМСТАТ ОБЕЩАЕТ ОБНАРОДОВАТЬ ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ ВВП ЗА ВТОРОЙ КВАРТАЛ В СЕРЕДИНЕ АВГУСТА

Государственный комитет статистики обещает обнародовать предварительные данные по ВВП за второй квартал в середине августа.

Об этом сообщил первый заместитель главы Госкомстата Вадим Пищейко на пресс-конференции сегодня, передает УНИАН.

Он отметил, что отсутствие предварительных данных по ВВП за первый квартал 2009 года связано с необходимостью перехода на новую методологию расчета показателя ВВП.

При этом Пищейко сообщил, что начиная со второго квартала текущего года предварительные данные по ВВП будут обнародоваться.

"К сожалению, мы действительно переходя с одной методологии на другую, не опубликовали показатель на 45-й день, как ввела Европа во время кризиса. И если вы обратили внимание, то все европейские страны публикуют только одну цифру — реальный ВВП на 45-й. Мы это сделаем, начиная со второго квартала, обязательно.

На 45-й день вы получите данные относительно реального ВВП за второй квартал" — отметил Пищейко. В то же время, он подчеркнул, что это будут предварительные данные,

так как Госкомстат на тот момент не будет обладать всей необходимой для подсчета показателя информацией.

"Это будут очень предварительные данные, поскольку мы не будем иметь всей необходимой информации, которая нужна для расчета", — сказал Пищейко. Так, он отметил, что данные относительно платежного баланса Госкомстат получает от Национального банка Украины только на 75-й день после завершения отчетного периода.

"Поэтому раньше, чем на 75-й день дать точную оценку невозможно", — подчеркнул Пищейко.

Напомним, показатель ВВП Украины за первый квартал 2009 года Государственный комитет статистики обнародовал в конце июня.

12 февраля Кабинет Министров отменил ежемесячное определение Государственным комитетом статистики величины ВВП с публикацией его показателей.

Президент Виктор Ющенко поручил Генеральной прокуратуре проверить решения Кабинета Министров, направленные на ограничение обнародования информации о состоянии экономики в стране.

proUA